

GLORIA LÓPEZ DE LA PLAZA

Els arxius de la Diputació del General de Catalunya. Un recorregut tècnic pels estils de custòdia i descripció d'un fons històric

RESUM

L'Arxiu de la Diputació del General de Catalunya ha sofert diverses vicissituds al llarg de la seva història, des de la seva fundació fins a l'actualitat. Les properes pàgines proposen fer una ullada a les situacions que han travessat els documents i una anàlisi dels que foren, dels que són i dels que hem perdut per sempre.

ABSTRACT

The Archive of the Diputació del General de Catalunya has undergone several twists along the history of the institution, since its formation till today. The purpose of these pages is to approach the situations experienced by the records and the analysis of documents that were in past, those of the present and those we have lost forever.

GLORIA LÓPEZ DE LA PLAZA*

Els arxius de la Diputació del General de Catalunya. Un recorregut tècnic pels estils de custòdia i descripció d'un fons històric

La història de l'Arxiu de la Diputació del General de Catalunya té tres etapes molt ben diferenciades: la de l'arxiu de «gestió», la del des-arxiu i la de reconstrucció. L'etapa d'arxiu administratiu corrent, dit així amb totes les precaucions, abraça des de pràcticament la constitució de la Diputació com a institució permanent al començament del segle xv fins a la seva abolició als començaments del xviii. La segona d'aquí fins a la data d'incorporació a l'Arxiu de la Corona d'Aragó als anys vint del segle xix. I la tercera des d'aquesta data fins avui.

Durant la primera, la segona i part de la tercera, tot i que els avatars de la política van ser molt diferents, el fons documental no va abandonar la seva casa, la Casa de la Diputació, l'actual Palau de la Generalitat. Tot i això, la seva integritat va patir greus perjudicis amb motiu del seu emmagatzematge (no m'atreveixo a anomenar-lo arxivament) a l'edifici quan l'Audiència, hereva de part de les funcions de la Diputació, es planteja la manca d'interès administratiu dels documents precedents. És un procés ben conegut entre els arxiviers de qualsevol època: pel que fa a las oficines gestores els documents serveixen mentre tenen valor legal, administratiu o fiscal, després passen a

* Cos Facultatiu d'Arxiviers. Arxiu de la Corona de Aragó.

constituïr un problema d'espai i d'accés, de recuperació de la seva informació (si és que aquesta interessés algú).

El subsegüent trasllat a l'ACA no va fer més que posar de manifest els mals del fons. Escoltem els protagonistes: és el 26 de març del 1822 i els comissionats pel primer trasllat des de l'Audiència «dimos principio al desempeño de nuestra comisión clasificando del mejor modo que lo permite el estado de confusión y desarreglo en que se halla este archivo». I encara acabant els viatges de trasllat de la documentació que s'ha pogut classificar el funcionari admet que: «A más de los registros, papeles y documentos que quedan inventariados hemos hallado en la pieza que servía de archivo de la antigua Diputación algunos libros y otros papeles que manifestaban haber sido escritos pero que por el abandono en que yacían están consumidos e inútiles». És tant l'estat de descontrol del fons que el 1827, poc abans del segon i definitiu trasllat a l'ACA de la documentació, un «respectable eclesiástico» porta a l'Arxiu trenta-nou pergamins de gran format de l'antiga Diputació que, al seu dir, van ser trets de l'ACA al temps de la guerra de la Independència per part d'algun funcionari del govern intrús. Bofarull admet el dipòsit, tot i que expressa al Secretari d'Estat i del Despatx que no poden haver estat trets de l'ACA pergamins que no formaven part dels seus fons al temps de la guerra. L'informe del mateix arxiver és definitori de la situació:¹ desordre, pols i insectes menjant-se la documentació.

Amb l'ingrés definitiu comença la darrera etapa de l'arxiu. Bofarull i els seus oficials comencen una identificació més profunda que la feta amb motiu de l'inventari de sortida de l'Audiència. I en molts casos, a més, un condicionament adient dels documents que suposarà, per exemple, la relligadura de molts volums.

L'objectiu d'aquestes pàgines és apropar-nos, en la mesura de les possibilitats, al devenir històric del fons i l'anàlisi dels documents passats, presents i perduts per sempre.

El 30 de gener de 1499 els diputats Guerau Bisbal i Joan de Gualbes es reuneixen amb els oïdors de comptes i ordenen examinar els inventaris de la Casa i, en cas que no hi siguin, fer-los. En principi tals inventaris fan referència a

1. Vid. Apèndix.

les joies i als objectes preciosos que eren al càrrec del Regent los comptes.² El primer dels tres inventaris, del 1499, conté allò que hi havia a la cambra del Regent i als armaris del Consistori major. El tercer, de 1514, novament el contingut dels armaris grans del Consistori, la cambra del Regent i un armari de set calaixos en aquesta mateixa cambra.³

Podem partir de la base que hi havia quatre llocs destinats a arxiu: la mateixa sala del Consistori; l'Escrivania Major; la cambra del Regent los Comptes; i la del Racional a qui les Corts de 1420 ordenen que també tingui ben custodiades les escriptures del seu arxiu, i a la qual el 1533 s'ordena al Receptor de frauds acudir dues vegades a l'any a retre comptes.⁴ Encara el 1599, parlant dels llibres de deliberacions, les Corts estableixen que, per tal d'evitar possibles frauds denunciats contra l'Escrivà Major en la redacció d'aquests, a més d'altres mesures, un cop tancats siguin traslladats «en un lloch designat per archiu de la Deputació, ahont ordinariament estaven en lo Rational de la Casa de la Deputació».

Però, on es situaven aquestes estances dins la Casa? Són tantes les remodelacions que ha sofert l'edifici des de la data de la primera compra de les dues cases del carrer Sant Honorat el 1403, que tot el que es pot fer és formular una hipòtesi, això sí, amb base en les referències documentals que trobem al fons. Pel que fa a les estances del carrer Sant Honorat, les de la planta baixa no se sap per què es feien servir: en la façana s'obrien tres portals, el central donava pas al pati i els de les dues bandes a estances que servien d'habitatge al porter.⁵ Al primer pis, la cambra petita fou destinada als oïdors de comptes i la gran a les reunions dels diputats o del Consistori, també anomenada Cambra Nova. Entre la torre i l'hort del carrer del Bisbe es va habilitar una sala gran per al Regent los Comptes i el seu arxiu. La planta es completava amb la capella, manada construir per ordre de les Corts de Barcelona el 9 de febrer de 1432 a proposta del diputat Marc de Vilalba, abat de Montserrat, i acabada el 1434.

2. ACA, Cancelleria, Cartes reials de Ferran II, caixa 3. Ignació RUBIO Y CAMBRONERO, *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*, vol. I, Barcelona, 1950, p. 94.

3. Josep C. SERRA RAFOLS, *Antics inventaris de la Casa de la Diputació*, «Estudis universitaris catalans», XV, Barcelona, 1930, p. 357-368.

4. *Ibidem*, p. 312 i 330.

5. Arnau de Mataplana va ser el primer, el 1406. ACA, G, N-632, foli 105.

A partir de 1519 es faran tres portals nous a la planta noble del pati que avui surten al Pati dels Tarongers, però que abans devien donar pas a estances desaparegudes a meitat del segle XVI, quan es comença a construir aquest pati. També és d'aquesta època la nova porta que donava pas al Consistori antic⁶ així com la finestra de la capella cap al Pati dels Tarongers. El 1526 es va construir a la part del carrer Sant Honorat, al costat de l'antic Consistori, la cambra de reunions anomenada Cambra Daurada. Tenia una porta al pati gòtic i una altra i una finestra al nou Pati dels Tarongers. Pel costat del carrer del Bisbe, afectant, per tant, la sala del Regent los Comptes, es va construir l'ampliació que tancava el nou pati a les ordres de Tomàs Barsa i Pau Mateu, amb qui col·laborava el fuster Antoni Carbonell, el qual en aquells moments estava treballant també en la construcció del Palau del Lloctinent per ordre de la Diputació. Constava, a més de l'esmentada Cambra Daurada, de dues llotges a ambdós costats del pati, Llevant i Ponent.

A partir de 1559 el Pati dels Tarongers fou allargat cap al nord, així com les estances adjacents: la nova Sala Nova o Sala Gran (avui Saló Daurat) a la part de Sant Honorat que servirà de Consistori nou, la Sala de Mapes i la Sala Torres García.⁷

I. SALA DEL CONSISTORI⁸

S'hi conservaven, per exemple, els llibres de Deliberacions, una vegada signats pels diputats deliberants.⁹ Quan es tancaven, com hem vist, havien de passar a l'Arxiu situat a l'antiga cambra del Racional.

6. Recordem que el 1520 canvia el lloc de reunió dels diputats segons l'inventari de 1578.

7. Josep Maria AINAUD DE LASARTE, *El Palau de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1987.

8. Sabem que, almenys a principis del segle XVI hi havia un Consistori d'hivern i, es suposa, un altre d'estiu.

9. Josep C. SERRA RÀFOLS, *Antics...*, p. 296. Segons *Capítols resultants de las sententias fetas per los molt ilustres senyors visitadors del General de Cathalunya, acerca dels carrecchs dels officials de la casa de la Deputatio y General de Barcelona, y altres publicadas en los any M.DC.XXI*, Barcelona, 1621, fol. 17r-v.

2. ESCRIVANIA MAJOR

L'Escrivà Major era el titular del principal arxiu de la Casa, càrrec que havia heretat del Racional, antigament conegut com a Escrivà dels oïdors de comptes i encarregat de les claus de l'arxiu.¹⁰ Molts autors continuen repetint que el Racional era el cap de l'arxiu.

En principi, les seves responsabilitats pel que fa als documents eren la seva expedició i custòdia a la seva cambra, així com la prohibició expressa de donar còpies, excepte que hi hagués resolució prèvia dels diputats. El capítol sisè de les Corts de 1599 li va prohibir treure escriptures de la Diputació i portar-les a casa seva. El mateix capítol insisteix en el caràcter d'arxiu del fons documental de l'Escrivà:

Pera que les escripturas del General estigan recondidas y custodiadas conforme la qualitat dellas requereix y en tota ocasió la que dellas serà necessària sia promptament y ab facilitat trobada, statueyx y ordena la present Cort que lo Arxiu de la Casa de la Diputació en la qual hi ha moltes dellas sia posat ab la forma que requereix aportant un libre en lo qual estigan continuadas y archivadas todas las ditas scripturas y los llochs en los quals seran recondidas per lo dit Scrivà Major. Y aquell libre haje també de star recondit en dit Archiu, lo qual Archiu haja de star tancat ab quatre claus: las tres tingan los diputats y en ausencia del qui faltará lo oydor de son bras; y la altra lo dit Scrivà Major, lo qual haje ab effecte dins un any del dia de la conclusió de les presentes Corts en avant comptador archivar todas las ditas scripturas sots pena de que no puga cobrar terça alguna de son salari, ans bé de aquell totalment sia suspés fins a tant lo damunt dit sia ab effecte executat, dexant la satisfacció y paga a arbitre dels diputats del treball tindrà de posar dit Archiu en orde, entenent emperò que consecutivament lo Scrivà Major que ara és y per temps serà sots la mateixa pena haje y sia obligat per rahó de son offici de tenir archivadas todas las ditas escripturas que farà cada trienni, ço és dins sis mesos après que serà finit lo trienni, en tal manera que no puga estar en poder de dit Scrivà Major sinó tan solament las escripturas que aniran corrents sots la mateixa pena...¹¹

10. Eduardo GONZÁLEZ HURTEBISE, *Guía histórico-descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón en Barcelona*, Madrid, 1920, p. 159.

11. ACA, G, G-152/3, fol. 4r-v.

Tanmateix s'ordena que quan el Consistori necessiti cap document per al desenvolupament de la seva tasca vagi un diputat o oïdor amb l'Escrivà a la cambra d'aquest per treure'l i tornar a guardar-lo. De fet, l'Escrivà tan sols podia tenir a la seva disposició els documents dels darrers sis mesos. La resta quedaven tancats amb clau, que no es podia fer servir més que en presència d'algun diputat o oïdor de comptes.

Segons els inventaris antics del fons de la Diputació, el volum de documentació sota la responsabilitat directa de l'Escrivà Major era molt ample: el processos del Consistori, els de visites del General i de la Reial Visita, les Constitucions i Capítols de Cort, el juraments d'oficials, els processos de Corts, les Constitucions generals de Catalunya, la documentació sobre greuges, a més dels pergamins. Això s'indicà el 1572 a la «Rúbrica dels actes i escriptures recondides en lo Archiu de la Scrivania Major del General de Cathalunya». ¹²

Poc temps després es fa un altre inventari complementari de les bosses amb documentació que hi havia a l'anomenada *Instancia de les Apoques*, que ens dona apunts de l'ubicació física dels documents a la cambra baixa de l'Escrivania: ¹³

En la istancia predita dels capbreus y apoques a una andana de armaris a la part del taulell de dita istancia de finestra a finestra sobre dels quals armaris ha un buyt en fins al sostre de dita istancia en lo qual buyt ha diverses bosses de lletres e notes velles del tenor següent.

Primo a la part de la finestra xica de dita istancia sobre dit armaris e particularment sobre los armaris més nous intitulats nombre I, II e nombre III ha deu bosses de diverses bosses de lletres trameses als senyors deputats per diverses ciutats, universitats, viles e llochs e per diversos senyors e altres particulars en lo temps se tenia lo consistori de dits senyors deputats en dita istancia e la Scrivania mayor, que fou fins en l'any 1520, les quals deu bosses stan intitulades quiscuna ab son nombre, la primera de les quals comence «nombre I» e axí consecutivament fins en nombre X que és la última. En les quals són lletres següents (...)

12. ACA, G, G-234/12.

13. ACA, G, G-234/13: «Registre e rúbrica de tots los libres e escriptures són recondits baix en la Escrivania Maior dita Instancia de les Apoques fet en el trienni 1578-1581 essent Escrivà Maior mossèn Luis Ruffet, i Escrivà dels Cabreus i Apoques Pere Pau Vidal». Incomplet.

E axí mateix sobre dits armaris de la dita istancia dels capbreus a la part de la vedrera ha dotze bosses de diverses notes intitulades quiscuna per nombres començant nombre I e fineixen nombre XII en les quals són les notes següents (...)

En dita istancia dels capbreus, ço de les àpoques, ha XXX armaris quiscú intitulat per son nombre començant lo primer qui és lo més amunt a la part de la finestra xica de dita istancia intitulat nombre I e lo derrer de la rengla més baixa al costat de la vedrera és nombre XXX conforme apar ya clarament per sos rétols, e en los quals trenta armaris estan recondits los llibres, actes, scriptures següents. E en aquest llibre per orde continuats e designats e en quiscú dels llibres recondits en dits armaris sta en les cubertes del llibre e ab un cantó lo nombre és lo armari. En lo qual sta recondit lo libre por que trahent-se dits llibres o algun dells de dits armaris més fasilment se tropie de quin armari és.

Així doncs, tenim trenta armaris (tot i que l'inventari tan sols arriba a descriure fins al catorze) a sobre dels quals s'havien anat acumulant en bosses numerades lletres trameses, documentació sobre ambaixades i documentació vària relativa a les àpoques i als capbreus fins al 1520.

Però, la peça fonamental de control de l'arxiu de la Diputació es va començar a elaborar l'1 d'agost del 1596 per part de l'Escrivà Major Pere Pau Vidal: es tracta del *Repertori Gros*, un inventari en sis volums (posteriorment continuat per Lluís Valencià en cinc més) amb índex que abraça documents des del 1350 fins el 1611.¹⁴ Així explica el seu autor la finalitat de la seva redacció i el sistema d'ordenació:

Para que ab més facilitat se puguen trobar los llibres y scriptures recondites en dit Archiu de la Casa de la Diputatio y... se pugan tornar en son propi lloch en cada principi de pàgina estarà intitulat la instància y nombre, y los llibres estan en la tal instància estaran intitulats a la cuberta dells la instància o nombre de la instància e son lloch. Y en lo primer full aximatex està intitulat lo matex número de la instància, perso com lo nombre de les cubertes en lo temps se podrie borrar y après ab dificultat se trobarie.

Anuncia després l'existència de dues rúbriques, una general o el mateix *Repertori Gros*, i una altra de petita dedicada als processos de Corts. Aquests

14. ACA, G, G-234/1-II.

processos juntament amb els registres comuns, registres de cauteles, llibres de deliberacions, dietaris, llibres de manaments, d'albarans i de parlaments generals eren «en les instàncies o parastatges nous e llarchs comenssant des de la finestra ve devant la font fins al portal de dita instancia o Archiu, so és de la instancia nº 1 y après consecutivamente fins en nº 66..., y après consequitivamente restant instancias vácues per posar los que seguiran après».¹⁵

Aquest repertori i el memorial coetani que inclou¹⁶ ens transmeten una visió de la sala de l'Arxiu en les darreries del segle XVI. Tenim cent cinc prestatges i dos armaris grans (dits «de les quatre claus», és a dir, allà on tan sols podia accedir l'Escrivà en companyia d'un diputat o d'un oïdor, ja que cadascun dels representants dels braços, diputat o oïdor, en tenia una clau i la quarta l'Escrivà). Segons la naturalesa de la documentació que n'hi conserva podem col·legir que mentre el contingut dels prestatges era la de caràcter més administratiu, el dels armaris correspon als documents més valuosos des del punt de vista de la potestat de la institució (testaments reials, successió del regne, Capítols i Constitucions de Corts antigues, Ordinacions, juraments reials i una gran quantitat de cartes i privilegis reials).

Tot seguit els documents dels armaris, dividits en primer i segon (el primer davant la porta de la cambra), amb referència al número i títol de la instància o prestatge i, a vegades, també del volum dels calaixos que ocupava la documentació o del número de llibres. També conté algunes notes posteriors que adrecen a la nova ubicació dels documents. Fins i tot s'aprecien els buits que van deixar per anar completant cronològicament les sèries.

15. *Ibidem*, folis 2r i 3r.

16. *Memorial e index dels llibres, actes, privilegis, lletres reials, bulles y gràcies apostòliques y altres actes y scriptures són recondits en los dos armaris grans de les Quatre claus són dins lo Archiu de la Secretaria Mayor del General de Catalunya*. ACA, G, G-234/14; inclòs al *Repertori Gros*, folis 1073-1101.

ELS ARXIUS DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

Armari gran primer (davant la porta)	Inst. 1	<ul style="list-style-type: none"> - Testaments, donacions i actes de la successió del regne d'Aragó i comtat de Barcelona (llibre amb coberta de fusta daurada i vermella) - Successió del regne d'Aragó (llibre amb coberta de pergami) - Testament del rei don Joan - De Domo Regia
	Inst. 2-3 De les turbacions del Rey don Joan	Turbacionem Cataloniae (onze llibres)
	Inst. 4 Capítols de Corts	<ul style="list-style-type: none"> - Llibre de 8 senyals (llibre amb coberta de fusta) - Llibre de 4 senyals (quadern amb coberta de fusta) - Capítols de Corts antics (quadern de pergami amb coberta de post) - Del poder de Deputats y elecció dells (llibre amb coberta de cartró) - Capítols de Cort fets per lo Rey en Pere (llibre de pergami amb coberta de fusta)
	Inst. 5 De Constitucions	<ul style="list-style-type: none"> - Constitucions antigues (llibre gros de pergami amb coberta de fusta) - Constitucions velles (llibre gros de pergami amb coberta de fusta) - Constitucions (llibre amb coberta de cartró) - Constitucions molt velles (llibre de pergami amb coberta de pergami) - Compendi de Constitucions de Cathaluña (llibre de pergami amb coberta de post)
	Inst. 6 Constitucions	
	Inst. 7 De Juraments de Reys	<ul style="list-style-type: none"> - Juraments de Reys autèntics (llibre de pergami amb coberta daurada) - Jurament del rei don Phelip de gloriosa memoria autèntic (llibre en pergami) - Jurament del Rey don Philip segon autèntic (llibre en pergami)

<p>Inst. 8 Contenci- ós per ratio del recos de don Juan de Queralt</p>	<p>– Contenciós per ratio del recos de don Juan de Queralt (llibre molt gros amb coberta vermella) – Procés original de dita contenció (llibre amb coberta de pergami)</p>
<p>Inst. 9 De Ordinacions</p>	<p>– Ordinacions de la present casa (tres llibres vells amb coberta de fusta, un d'ells estampat) – De les Ordinacions y modo de les ensaculacions (llibre amb coberta de pergami) – Ordinacions y crides de Çafrans (llibre amb coberta de pergami)</p>
<p>Inst. 10-11 De originals de Constitucions (nota: las escriptures desta instancia son en la instancia nº 9)</p>	<p>– Trellat autèntic de les Constitucions fetes en l'any 1413 (1) – Constitucions fetes en l'any 1413 (2) – Constitucions fetes en dit any 1413 (3) – Constitucions fetes en dit any 1413 (4) – Constitucions fetes en l'any 1419 (5) – Constitucions fetes en l'any 1422 (6) – Constitucions fetes en l'any 1423 (7) – Constitucions fetes en l'any 1432 (8) – Declaració feta per lo senyor rei y Cort general sobre censals y violaris en l'any 1432 (10) – Constitució feta per lo senyor rei y Cort general de l'any 1432 sobre la execució dels censals y violaris (9) – Procura de la senyora reyna y firma Capítols y actes de Corts de 1461 (11) – Constitucions fetes en l'any 1481 (12) – Constitucions fetes en l'any 1493 (13) – Constitucions fetes en l'any 1503 (14) – Constitucions fetes en l'any 1510 (15) – Constitucions fetes en l'any 1512 (16) – Constitucions fetes en l'any 1520 (17) – Constitucions fetes en l'any 1534 (18) – Constitucions fetes en l'any 1534 (19) – Constitucions fetes en l'any 1542 (20) – Constitucions fetes en l'any 1547 (21) – Constitucions fetes en l'any 1553 (22) – Constitucions fetes en l'any 1564 (23)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Constitucions fetes en l'any 1585 (24) - Ordinacions de la Cort de Montçó de l'any 1512 (25) - Ordinacions fetes per lo senyor rei y la Cort general sobre los abusos que fan dels processos de Pau y treva y altres moltes coses (26) - Capítols y actes de Cort fets en lo any 1515 (27) - Constitucions fetes en lo any 1599 (28)
Inst. 12 De originals de Capítols de Cort	<ul style="list-style-type: none"> - Redres del General de l'any 1521 - Redres del General de l'any 1585 - Redres del General de l'any 1601 (amb pergamins i segells plombats)
Inst. 13-14 Originals de privilegis reals (són dos calaixos)	
Inst. 15 De originals de lletres de Reys (és un calaix)	En dit calax stan recondits diversos originals de lletres de Reys e Reynes ço és del senyor rey prop passat y corrent en que hi ha coses de importància y són buidades en un llibre intitulat Lletres de reis recondit a la Escrivania Major ¹⁷
Inst. 16 De lletres de reis (nota: no-s troban)	En dita instancia és una plica gran de lletres de Reys y perçones reals velles
Inst. 17 Actes de importància	En dita instancia és una capsa de fusta dins la qual hi ha alguns actes de importància fahents per lo General y sta ja intitulat de sobre de aqueixa manera
Inst. 18 Minutes de Constitucions velles (nota: no-s troban)	En dita instancia és una plica gran de diverses Constitucions y Capítols de Cort molt velles y minutes delles
Inst. 19-24	

17. Podria ser l'inventari de pergamins reials en tretze folis amb signatura ACA, G, V-344r.

Armari gran segon	Inst. 25 (nota: no-s troba aquí)	Procés familiar del bras militar
	Inst. 26 (nota: no-s troba aquí)	Procés familiar del bras militar
	Inst. 27-29	
	Inst. 30 (nota: no-s troban)	<ul style="list-style-type: none"> - Procés de forma de quart intitulat Fa contra los Doctors del Real Concell excomunicant-los en virtut de la bulla del Papa Clement - Procés xic fahent quantia dits Diputats per traure de la presó un assessor del General havian pres - Un llibre de exemplars per certs procehiments fets contra Doctors del Real Concell
	Inst. 31 (és calaix)	Butlles (31)
	Inst. 32-33 (o calaixos)	Estan recondides les bulles e escriptures y processos següents en e per negocis de la Santa Inquisició (46 documents)
	Inst. 34-44	

El Repertori Gros especifica per a l'armari gran primer la presència de set calaixos titulats amb lletres (A, C, E, I-L) i sis més amb números que contindrien documents en paper i pergamí del General, sindicats originals de les Corts, debitoris, àpoques, documents de propietats comprades pels diputats, originals de Constitucions amb segells de plom, privilegis i lletres reials originals i també originals de butlles, indults i lletres apostòliques. Probablement al moment de redactar l'inventari i com a conseqüència de la seva ordenació alguns d'aquest continguts van canviar d'ubicació dins el mateix armari ocupant les lletres B, D i F, qui suposadament romandrien buides abans.

Pel que fa als armaris que envoltaven la cambra la situació el 1597 era la següent

ELS ARXIVS DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

Estància	Prestatges	Documentació
I	1-66 (desde la finestra davant la font fins al portal de la instància)	<ul style="list-style-type: none"> - Processos de Corts - Registres comuns - Registres de cauteles - Llibres de deliberacions - Dietaris - Llibres de manaments - Llibres d'albarans - Llibres de Parlaments generals - Llibres de reduccions de pesos i mesures
	67	
	68	- Turbationem Cataloniae (després passa a l'armari gran) ¹⁸
	69-70	<ul style="list-style-type: none"> - Manuals - Llibres de vendes de censals i violaris fetes pel General
	71	- Llibres de caucions
	72	- Llibres d'arrendaments
	73	- Llibres de juraments d'oficials reials
	74	- Llibres d'habilitacions per extraccions de diputats i oïdors
	75	<ul style="list-style-type: none"> - Constitucions, privilegis, capítols de Cort del Principat i del General - Llibres de galeres
	76	<ul style="list-style-type: none"> - Testaments de diputats i oïdors - Llibres de greuges i repartiments - Llibres de compartiments, sentències i èpoques de greuges
	77	

18. Recobrat en 1847 per Pròsper de Bofarull, ja que no havia passat a l'ACA el 1828.

	78-80		– Processos de exemplars fahens per lo General – Jurisdicció dels diputats en lo civil i criminal (en 1597 dins la Archimesa en calaixos retolats)
	81-95		
	96-102		– Processos de visites de doctors i oficials reials (en 1597 a sobre els prestatges 1-10)
	103-105		– Processos de visites de diputats i oficials del General (en 1597 a sobre la Archimesa i al seu costat)

Posteriorment, a finals del segle XVII, data de la redacció d'un nou inventari, se'ns presenta una ordenació distinta del fons.¹⁹ Els documents han patit una nova col·locació als prestatges seguint un ordre cronològic. Així les Corts més antigues, dels segles XIV i principi del XV, ocupen els quatre primers, per a, des de 1419, seguir-se blocs de documentació agrupada per triennis: Corts, dietari, deliberacions, lletres trameses, albarans i cauteles (fins al prestatge 37 i l'any 1519). Del 1520 endavant desapareixen les referències als processos de Corts (excepte per l'any 1528 i 1632), fet del qual podem deduir que dits volums s'havien de haver traslladat cap un altre lloc de la Casa, probablement a la Sala del Consistori. A continuació es troben, també per estricte ordre cronològic, les visites del General i reial.

La següent referència és la que ens porta al 1822, data de la primera incorporació a l'ACA, quan ja s'havia desfet la ubicació original (i les posteriors reorganitzacions) en cambres, prestatges, armaris, calaixos i sacs. De fet, la relació del trasllat respon a la separació de grups que havia portat a terme la comissió encarregada en base als llocs dels volums que podien ser identificats. Repassarem tot seguit aquesta relació²⁰ per veure què ens queda avui de tot allò que hem vist que hi era.

El primer viatge traslladà cent quaranta-sis volums de Processos de Corts d'entre 1350 i 1706, malgrat que avui sabem que en tenim una vintena més;

19. Inventari topogràfic i cronològic de l'Arxiu del General (començat prop el 1657). ACA, G, G-234/22.

20. Vid. Apèndix.

i tres-cents vint-i-set registres de lletres trameses, número que coincideix amb els actuals volums de la sèrie de Correspondència de l'Escrivania Major (excloent els dinou volums de la Col·lecció general relligada).

El segon i següents inclouen:

- Nou volums de Visita Reial dels quals avui en reconeixem només sis.
- Seixanta-cinc de cartes rebudes i de papes i reis que, amb prou certesa, van ser mal identificats o s'han perdut, perquè no en tenim més que cinc.
- Els onze llibres de les «Turbationem Cathaloniae» (en realitat deu dels onze perquè el primer va ser recuperat per Bofarull el 1847).
- Els onze de vendes de censals per subvenció de la guerra del 1640, als quals actualment n'hem afegit un dotzè.
- Vint llibres sobre la construcció i el forniment de galeres dels quals en conservem només deu, uns dels quals procedeixen de l'Escrivania Major i d'altres del Regent los comptes.
- Noranta-dos volums de registre de cauteles i d'albarans, dels quals actualment en tenim reconeguts cent tres.
- Cent trenta-un dietaris de triennis, de Visita del General i de Reial Visita que, avui en dia, es reparteixen així: cent onze de triennis, trenta-dos de Visita del General i sis de la Visita Reial.
- Cent deu d'esborranys del dietari i les deliberacions, dels quals ara es compten quaranta del dietari i setanta-cinc de les deliberacions.
- Un número indeterminat de dietaris del donatiu voluntari, dels quals en tenim deu.
- Cinquanta-quatre volums de: sentències i decrets de la Visita del General (avui vint), dubtes (avui quatre), interpretacions (avui sense identificar), conclusions (avui divuit), catàleg de causes pendents (avui un) i adjudicacions (sense identificar).
- Seixanta-nou volums de: juraments de reis (cinc) i d'oficials reials (vuit), privilegis d'oficials reials (sense identificar), capítols matrimonials (un), donacions (sense identificar), vendes de propietats i censals (tres), testaments de diputats (vint-i-sis), òbits i batejos (un).
- Quaranta-quatre volums d'arrendaments, dels quals tenim identificats quaranta-set.
- Seixanta-cinc manuals comuns, avui seixanta-dos.

- Cent cinc llibres de deliberacions, avui cent setanta-cinc.
- Cent cinc llibres de: constitucions (vint-i-cinc), privilegis (set), trasllats d'escriptures (sense identificar), decrets de Corts i reials (nou), llibres de l'ànima (disset), impresos d'al·legacions i de representacions (en número indeterminat), i de tarifes (n'hi ha dos volums).
- Vint-i-un quaderns de la reducció dels pesos i mesures de 1585 (en queden cinc).
- Disset volums d'insaculacions de diputats i oïdors que es conserven i als quals s'afegeixen quatre volums i una caixa més.
- Seixanta-cinc d'arrendaments, lluïcions, deduccions i vendes de censals, dels quals ens queden trenta-quatre.
- Catorze d'habilitacions de diputats i oïdors, que ara són vint-i-quatre.
- Cent vint-i-un volums i un lligall d'ordenances i papers de confraries que no van tornar el 1828 perquè pertanyien a l'Audiència.
- Cinquanta processos grans de visites reials i del General que avui, individualitzats, són sis-cents vuitanta i dos-cents quaranta-cinc respectivament.
- Nou-cents vint-i-dos pergamins grans i quatre mil vuit-cents de petits (àpoques) que s'han barrejat al llarg del temps, de manera que ara en tenim poc més de mil set-cents dels primers i la mateixa xifra dels petits.
- Un volum del Llibre dels quatre senyals que tenim.

Resumint, de tot allò inventariat per Pere Pau Vidal a la fi del segle XVI trobem que ja al moment del seu dipòsit a l'ACA en mancaven la *plica gran de lletres de Reys y perçones reals velles* de la instància 16, les minutes de Constitucions antigues de la 18, així com diversos processos contra diputats i doctors de la Reial Audiència. De fet molts documents més, en tant que sèries que pertanyien a l'Escrivania Major, no eren físicament ubicades a la cambra de l'Escrivà sinó a la Sala del Consistori o a l'antiga cambra del Racional, de manera que no es troben al Repertori Gros ni a l'índex esmentat dels armaris de les quatre claus.

El fet que el número de volums d'algunes de les sèries esmentades sigui diferent avui del que era el 1822 s'ha de atribuir sense cap mena de dubte en primer lloc a la feina contínua i continuada que s'ha fet a l'Arxiu per tractar d'identificar cada vegada amb més profunditat cadascun dels volums del fons, però també a petits errors dels comissionats del trasllat, errors totalment

explicables, tenint en compte la situació dels documents aleshores. Un exemple il·lustratiu d'això: a la relació d'ingrés no figuren cap dels vint-i-tres volums de greuges existents a l'Arxiu de la Diputació. El seu número amb tota seguretat va engruixir el d'aquelles sèries que, si les comparem, mostren grans diferències entre el volum del 1822 i l'actual. Sobretot a les sèries de Cartes rebudes de reis i papes, Deliberacions i Reducció de pesos i mesures.

Malgrat tot, és a les sèries del Regent los comptes i, principalment a les del Racional i dels llibres de les generalitats allà on les pèrdues de documentació al llarg de tota la història del fons han estat més fortes.

3. ARXIU DEL REGENT LOS COMPTES

El dipòsit més clar de diferenciar és a la cambra del Regent los comptes de la Diputació. L'esmentat inventari fet el 1499 parla de dos armaris concrets assenyalats amb els números XXXV i XXXVI, i tot i que la seva finalitat és descriure els objectes preciosos i de culte de la Casa, ens deixa constància de l'existència en aquesta cambra dels llibres litúrgics de la capella de Sant Jordi: dos missals i un cantoral. De tal manera que sabem que si més no hi havia trenta-sis armaris o prestatgeries que contindrien els volums al seu càrrec. Un inventari posterior, parcial, incomplet i, en part, il·legible, fet el 1585 per als documents del temps del Regent Miquel Ciurana²¹ indica l'existència dels següents:

Armarí	Instància	Documents
30		Llibres comuns per triennis 1536/1575 Llibres de vales 1542/1575 [...] Fermances de les Corts de 1542, 1547, 1553 i 1563 Llibres d'acords 1535/1578 Llibre del compte de la obra de la Casa de la Diputació (1459)

21. ACA, G, G-234/15. El llibre es troba molt malmès i no s'aprecien fragments importants del text. A més, el fet que el títol anuncii que són del temps de Miquel Ciurana (segon quart del segle XVI) defineix la seva parcialitat.

Armari on són els capbreus	Instància a la part del portal de la cambra	Llibres de les despeses de les Corts de 1542
27		Compte d'alimàries de Miquel Ciurana Llibre de les alimàries del naixement del príncep Ferran (1572) Llibre de les alimàries de la entrada del rei (1563) i del príncep de Bohèmia Comptes d'ambaixades Llibre del compte de la prossecució de lladres
2º de la part del portal de la cambra i davall del tauler nou nº 1		Llibres de comptes de dates extraordinàries 1542/1578
XXVII		Llibres de menur 1551/1581
XXIX		Llibres ordinaris 1527/1545
XVIII		Llibres de [comuns] per triennis 1411/1494

Un cas curiós és el dels llibres de vàlues. El 1540 s'indica que des de 1497 no es troben llibres de vàlues dels drets del General a l'escripcia del Racional i es recomana que es facin dels quatre o cinc trams passats. Sembla que es van fer després de més de quaranta anys perquè avui conservem cinquanta-quatre llibres de vàlues de drets de 1497 al 1500 i generals de vàlues des del 1521 i l'esmentat inventari tan sols cita llibres des del 1542 en endavant. Eren llibres triennals en què s'apunten les quantitats que es devien al General per diverses impositons (arrendaments de la bolla, bolla no arrendada, diputacions locals, entrades i eixides, safrans) i d'altres com fraus i sentències de visites, i allò que s'anava cobrant. Els deutes, en tant no es cancel·len, passen d'un llibre al següent. Comencen pels impostos antics i acaben pels del trienni corrent. Els llibres es manegen a través d'una rúbrica inicial que fa

referència o bé a impostos o bé a persones. A cada foli esquerre apareix el deute segons el llibre de vàlues anterior (amb precisió del foli) i a la dreta s'anota si ha pagat, tot o part, i, si continua devent, el foli del crèdit i dèbit del llibre de vàlues següent. Al final del llibre s'anoten per mesos les quantitats que cada deutor anava girant a la Taula. El Capítol XVI de la Cort de Montsó de 1585 ordenà que cada mes, una vegada que el Regent los Comptes hagués acordat la resta del compte amb la Taula del mes precedent, el Racional tingui el Llibre comú, el Regent el de vàlues i l'ajudant del Racional el llibre vulgarment dit de la Creu, que devia referir-se als de vàlues i comú per tal que un remetés a l'altre.

Són també responsabilitat del Racional els llibres de fermances, que remeten als de vàlues. Tan sols conservem les prestades pels arrendataris de la bolla del període 1602/1650, és a dir, que després de 1585 s'han perdut les fermances de les Corts de 1542, 1547, 1553 i 1563. I potser més.

Major problema presenta identificar els que l'inventari anomena Llibres ordinaris; per tal podem entendre els Llibres diaris de *va y ve* del compte amb el Banc i Taula o, més dubtosament, els Llibres ordinaris de càrrec i data dels administradors.

La notícia que tenim de l'arxiu del Regent los Comptes, quan arriba el 1822 l'ingrés a l'ACA dels fons de la Diputació del General de Catalunya provinents de l'Audiència, és d'abril, en quà van traslladar-se els següents documents:

- Vint-i-tres llibres d'alimàries de entre el 1548 i el 1710 relatius a festes i alimàries, dels quals actualment en tenim sis.
- Vuitanta-tres llibres d'obres de la Casa de la Diputació, dels quals en tenim vint-i-vuit.
- Quaranta-dos llibres de comptes de les visites del General de 1434 a 1710, dels quals en conservem cinc.
- Catorze de despeses d'ambaixades de 1419 a 1632, dels quals en tenim tres.
- Vint llibres de despeses de construcció i forniment de galeres, dels quals en conservem deu.
- Un nombre indeterminat de comptes de terços i despeses de guerra, dels quals en tenim dinou.
- Catorze d'albarans del Racional, dels quals en queda un.

- Cinquanta-un llibres de dates extraordinàries, dels quals en tenim quaranta-cinc.
- Cinquanta-un de comptes de vàlues, dels quals en tenim cinquanta-quatre.
- Vint-i-nou volums de comptes retuts que conservem sencers.
- Vint-i-vuit llibres de comptes comuns d'entre 1569 i 1704 que posteriorment s'han incrementat fins a arribar als quaranta-un des de 1464.
- Tretze llibres de comptes de càrrec i data que retien els oïdors, recaptadors i distribuïdors, que no s'han identificat.
- Onze llibres de Ferrando Paga, que han passat a ser dotze.
- Dos volums de memorialis i repartiments d'*adehalas*, que es conserven.
- Un nombre indeterminat de llibres de despeses d'ambaixades i de terces de salaris *guanyables*, dels quals en tenim tres i cinc respectivament.
- Vuit llibres de Carantells, que en realitat són nou.
- Cinquanta-un de correu i menut, que s'han incrementat fins a seixanta-tres.
- Trenta-tres d'estrenes ordinàries i extraordinàries, que en realitat són trenta-quatre.
- Un nombre indeterminat de llibres de la creueta, de balanços, diaris de *va y ve*, d'entrades i eixides (¿Llibre racional?) i d'*acordis*.

Queden fora de la relació de lliurament documents que avui s'integren a les sèries del Regent los comptes: alguns llibres del compte amb el Banc i Taula de Barcelona del segle XVII; llibres de pagaments fets al comptat per resolució del consistori de la mateixa data; uns quants llibres de comptes del segle XIV i tres del XVI; els llibres relatius al donatiu i al dret de guerra, tots dels segles XVII i XVIII, així com els mateixos comptes de guerra i galeres; els llibres d'estrenes; els volums de comptes de justícia; els relatius a la translació del Consistori; i les despeses de les visites reials. I, tanmateix, tots els llibres de les sèries esmentades a l'inventari de 1585 de dates posteriors a la seva confecció.

És a dir, que respecte del llistat fragmentari que conté l'inventari del temps d'en Miquel Ciurana no hem perdut fins ara cap sèrie de documentació, tant produïda pel Regent com pel Racional. Però aquí les diferències en volum de documentació es fan més importants: així passa amb les despeses de festes i alimàries i d'ambaixades, els volums d'obres de la Casa de la Diputació, els comptes de visites o les despeses de galeres i de guerra.

4. ARXIU DEL RACIONAL

Malauradament no tenim cap inventari antic que parli dels armaris ni dels prestarges de la cambra del Racional de la Diputació. A la relació de lliurament del 1822 apareixen catorze llibres d'albarans, dels quals en tenim un, i onze dels anomenats de Ferrando Paga, o de cobraments per via executiva de deutes amb el General, dels quals avui en conservem dotze.

Però el Racional devia custodiar també uns llibres que de fet constitueixen la major part en número d'aquells del fons de la Diputació, fins a les tres quartes parts: es tracta dels llibres de les generalitats o, més ben dit, dels drets del General (bolla, entrades i eixides i safrans, sobretot). Entre el sisè i el setè viatge de trasllat a l'ACA van ingressar més de set-cents volums de credencers i del manifest de la bolla de Barcelona del segle XVII. A més, avui tenim classificats vuit-cents setanta-un de la bolla de fora de Barcelona, i més de mil quatre-cents de les entrades i eixides de Barcelona i fora. Així i tot hem de tenir en compte que, si ens fixem en les llacunes cronològiques que presenta, aquesta documentació sembla haver estat una de les més castigades pel pas del temps. Són llibres de petit format i molt poc cuidats, la majoria simples quaderns, dels quals una gran part ni tan sols van arribar a ser custodiats a la Casa de la Diputació.

Suprimida la Diputació del General de Catalunya i traspassats els seus béns a conseqüència de la Nova Planta de l'administració borbònica, l'arxiu d'aquesta romandrà a l'edifici que havia estat la seva seu des del 1403, la Casa de la Diputació.

La Reial Ordre de 20 de juliol del 1821 ordenava el trasllat dels fons de l'extingida Diputació del General de Catalunya des de les dependències on s'havia instal·lat l'Audiència cap a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'altre costat del Pati dels Tarongers, al Palau de la Generalitat. L'ordre es va fer efectiva entre el març i el maig de l'any següent partint del pis de dalt del Palau per, una vegada a l'ACA, procedir-se a expurgar i començar l'ordenació dels seus confosos fons. Després del breu parèntesi en què la documentació va a haver de tornar a l'Audiència per ordre del nou règim absolutista (1825/1827), el 8 de novembre de 1828 l'arxiu de la Diputació tornà definitivament a l'ACA, segons un inventari redactat *in situ*.²²

22. Vid. Apèndix.

Un nou trasllat de l'ACA del Palau de la Generalitat al Palau del Lloctinent o dels Virreis, edifici construït entre 1549 i 1555 a càrrec de la Diputació i reclamat també per la comunitat benedictina de Sant Antoni i Santa Clara,²³ es produí el 1853.

En les darreries del segle XIX comença pel que fa als documents de l'antiga Diputació una feina que no serà estrictament d'ordenació. Així, a les ordres de Francesc de Bofarull es cataloguen 1.450 cartes, és a dir, pergamins. El quadre de classificació publicat el 1910 parla de 2.982 volums (aquí s'entén que suma els volums i els lligalls de papers) i 10.310²⁴ àpoques per al fons Generalitat.

Aquest volum de documentació es trobava a la nova seu de l'ACA en una sala contigua a la que contenia la Secció Primera, la d'Arxiu Reial, entre aquesta i la dels arxius monàstics al primer pis del Palau. Però tan sols, en paraules de González Hurtebise, s'hi va encabir la part que n'era recognoscible:

...la escasez de mobiliario no permitió dar cabida a los fondos de todas las secciones, y fue preciso sacrificar los de la Diputación del General, instalándose en sus salas sólo la porción reconocida y limpia, almacenándose en los desvanes los pergaminos y libros desencuadernados, más los papeles apolillados, y, en general, cuantos por su desorden e inmundicia era prudente no mezclar de momento con aquélla...²⁵

Continua Hurtebise queixant-se de les dificultats de neteja i reconstrucció del fons: la documentació estava barrejada amb la d'altres seccions, probablement a causa del trasllat i, ben segur, per la coexistència amb elles al pis de dalt de l'Audiència; l'únic instrument amb què es comptava era el Repertori Gros, inventari parcial i cronològic de documents, no de sèries, circumstàncies que portaven a la impossibilitat de conèixer la classificació anterior a la seva redacció final el 1611; falta de fonts historiogràfiques i abundància de volums sense portada, que afavoriria la descripció.

23. FRANCISCO DE BOFARULL, *Instancia elevada por la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona al Excmo. Sr. Ministro de Hacienda acompañando la memoria sobre el Palacio Real antiguo y el Cuarto Nuevo o Palacio del Lugarteniente*, Barcelona, 1904, p. 3-32.

24. Aquesta xifra sembla una mala transcripció del volum documental on sobra el primer zero.

25. EDUARDO GONZÁLEZ HURTEBISE, *Guía...*, p. 148.

El quadre de classificació dibuixat per Hurtebise²⁶ resulta molt similar als que posteriorment li han continuat. Tres sèries primàries: Pergamins (3.638 unitats, tot i que algunes pertanyents a altres seccions), Volums (5.123 llibres) i Lligalls, avui Papers (180, quaranta-set dels quals eren les famoses caixes de zinc que aleshores contenien les «Lletres rebudes», més 46 volums facticis sumats a la sèrie). A tot això s'afegeixen les 10.310 èpoques sense ordre que semblaven referir-se majoritàriament a sous de l'Audiència.

Pel que fa als Pergamins, la relació de lliurament redactada a l'Audiència el 1828 parlava de 5.722, dels quals 4.800 serien èpoques que a la data de redacció de la *Guia* s'estaven traient, comptant i separant del rebuts en paper. Del total de peces, l'esmentada relació assenyalava que la major part dels 922 pergamins de gran format portaven segell pendent, circumstància que havia canviat molt des de feia cent anys, ja que Hurtebise declara que en queden de pendents vint-i-quatre i que la resta de segells solts han passat a la Col·lecció Sigil·logràfica. Avui resten quatre pergamins en la Secció amb el segell pendent.

Els Volums de la secció van ésser classificats per Hurtebise d'una forma prou «moderna» que s'ha mantingut fins al dia d'avui per la seva efectivitat. En primer lloc separà la producció documental de les diferents oficines de la institució, allò que s'anomena la «via de govern»: ²⁷ Escrivà Major, Regent los Comptes, Racional, Bolla, Exactor, Drassaner, Administrador d'esclaus i Salari de l'Audiència. Després descriu les funcions incloses a la «via de justícia»: processos de visita del General, Règia visita i processos davant el Consistori constituït com a jurisdicció especial. A tot això va afegir la documentació emanada d'institucions distintes del General, però amb relacions importants amb ell: primerament el Braç militar, tot i que no va detectar que es tractava d'un arxiu diferent al del General; després les comissions anomenades per les Corts en diferents moments de la seva història. A partir d'aquí les dificultats s'incrementen notablement perquè, tot i que en les sèries menors establertes es poden distingir moltes sèries arxivístiques, també ens trobem, encara avui, amb la necessitat de recórrer a moltes altres que fan referència al contingut més que a la funció per im-

26. *Ibidem*, p. 148-170.

27. Vid. Albert ESTRADA I RIUS, *Una casa per al General de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2000, p. 28-31.

possibilitat de reconstruir orgànicament la institució i ni tan sols arribar a esbrinar el productor o responsable de l'acumulació de determinats documents.

Pel que toca als lligalls, Hurtebise, igual que els seus predecessors, es va concentrar en la correspondència rebuda, especialment en les esmentades caixes de zinc. De fet, llavors indica que s'està rectificant la col·lecció, endreçant-la i separant-ne altres documents afegits, calculant que finalment passaran de les 42 a 30 caixes.

El 1958 Martínez Ferrando no aporta dades noves sobre volum de la documentació, limitant-se a copiar les d'Hurtebise.²⁸ Però les memòries de l'ACA indiquen que al llarg de aquest període se estaven fent coses a la Secció. Primer de tot hi va haver un canvi en la instal·lació del fons; del primer pis del Palau passa a l'últim. El seu responsable, Manuel Dualde Serrano (1944/1947), s'estava encarregant de la descripció dels pergamins, restablint el seu ordre i elaborant fitxes. El 1947 va ser traslladat a l'Arxiu del Regne de València. Un any més tard Frederic Udina, subdirector de l'ACA, està treballant en la classificació i el condicionament dels llibres de la bolla.

El 1952 es nomenen caps per a cadascuna de les seccions; Francesc Sevillano Colom (1951/1956) s'encarregarà de Generalitat i Monacals. Continuarà la descripció iniciada per Dualde, complementant-lo amb la redacció del anomenat «fitxer modern» a partir del Repertori Gros. El succeeix Ferran Soldevila Zubiburu (1959/1962), el qual acaba el fitxer de Sevillano i comença l'estudi per tal de confeccionar l'inventari general de la secció. En aquestes circumstàncies un incident al soterrani de l'edifici treu a la llum la documentació de la sèrie de Règia Visita, que havia estat perduda feia cinquanta anys, així com l'existència de molts pergamins barrejats amb d'altres pertanyents al fons de la Reial Audiència. Aquest descobriment provoca la confecció per part de Soldevila d'un plànol dels fons, i la sensació a l'arxiu que, a causa dels canvis d'ubicació dels documents des de l'època de Hurtebise, aquests no es troben, tot i que hi són.

El 1960 el nomenament de Manuel Mundó i Marcet (1970/1976) com a cap de la secció marca l'inici de l'interès per la correspondència en paper de

28. Jesús ERNESTO MARTÍNEZ FERRANDO, *Archivo de la Corona de Aragón. Gata abreviada*. Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1958, p. 43-49.

les esmentades caixes de zinc (en tres anys descriu al voltant de mil dos-cents documents), i, sota la supervisió del director Frederic Udina, el començament de l'edició del Dietari. Fins al 1976 Mundó descriu la sèrie «Correspondència», prop de sis-cents pergamins, dos-cents lligalls i quaranta volums de lletres rebudes.

Els treballs de la secció s'acceleren a partir de mitjans dels anys vuitanta. Gràcies a l'aportació de Jaume Riera i Sans i, posteriorment, d'Ana Hernández Calleja entre el 1983 i el 1992 es descriuen les sèries G (grups de volums), V (vària), R, RV (Reial Visita), part de la N (general), D (drets del general) i VG (Visita del General). A més de realitzar-se el trasllat al nou edifici del carrer Almogàvers al final d'aquest període.

Des del 2002 i fins ara mateix hem tractat de donar eines a la creixent investigació de la secció i aconseguir alhora un veritable control de la documentació mitjançant l'elaboració de l'inventari general informatitzat (encara en revisió, tot i que s'han posat a la disposició dels usuaris inventaris parcials com els de la Secretaria del Virrei Comte de Santa Coloma, les anomenades «cartes diplomàtiques», la Reial Visita, els processos de Corts,²⁹ els de processos judicials seguits davant el Consistori), i assolir tanmateix una base de dades completa dels pergamins.

APÈNDIX

1827, juny, 27. Barcelona.

Ofici de Pròsper de Bofarull sol·licitant el trasllat de l'arxiu de la Diputació del General de Catalunya a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, exposant la deplorable situació en què es trobava el 1822 quan es va produir el seu primer trasllat per ordre del govern constitucional.

Real y General Archivo de la Corona de Aragón.

Excelentísimo Señor.

El Archivo de la antigua Diputación de los tres Brazos o Estamentos de Cataluña es sin disputa uno de los más interesantes a las historia del Principado, al lustre de sus familias y para aclaración de no pocas rentas reales; pero es

29. Inclous en una base de dades general dels processos que es conserven a les seccions de Cancelleria, Consell d'Aragó i Generalitat.

también el más olvidado y en todo concepto el más acreedor a la soberana consideración por las razones que paso a manifestar a Vuestra Excelencia.

Quando el Señor Don Felipe V de gloriosa memoria después de la guerra de sucesión tubo por conveniente extinguir el antiguo sistema político de esta Provincia, cesó en consecuencia la Diputación de los tres Estamentos; y adjudicadas al Estado las rentas y bienes que pertenecieron a esta Corporación, el edificio en que tenía sus asambleas fue destinado con todo su menaje para uso y decoro de la moderna Real Audiencia que aquel Soberano estableció.

Así es, que el Archivo de los Estamentos siguió la suerte general de los demás efectos que se encontraron en el palacio de la antigua Diputación, pero no consta que se diese providencia alguna para conservarlo ni para incorporarlo a otro de los diferentes Establecimientos vigentes de su clase que subsistían y subsisten porque en esta ciudad no se atinó, o porque se graduaron estos papeles como de poca o ninguna importancia, contentándose con acinarlos sin orden ni método en una de las guardillas del mismo edificio donde han sido pasto de toda clase de insectos que cubiertos de basura y polvo han devorado no poca parte de ellos por el largo espacio de este último siglo.

Ciertas averiguaciones históricas me condujeron años atrás a la guardilla donde existe este precioso depósito, que cuenta cerca de 4 mil volúmenes en papel y pasados, de 15 mil pergaminos sueltos a cual más interesante, y condolido de su deplorable estado formé el proyecto de solicitar de Su Majestad su utilísima incorporación a este Real y General de mi cargo; pero el abandono y atrasos en que éste también se hallaba en aquellos años refrenó mi celo en los límites del silencio; y la consideración a mi primer deber, contubo los de pura oficiosidad.

Pero en el año 1821 y quando menos lo esperaba el llamado Gobierno Constitucional mandó la incorporación de este Archivo al de mi cargo, comisión que executó esta oficina con no menor fatiga que celo al considerar el servicio importante que hacía al Estado y la mayor riqueza que daba al propio Establecimiento la adquisición de unos papeles sin pertenencia y que ninguna relación tenían con el Tribunal ni con los asuntos políticos de aquellos tiempos. Seis meses Señor Excelentísimo andubieron estos dependientes enbuelto con el polvo e insectos de que estaba plagado el Archivo que me ocupa; pero al fin consiguieron una limpieza extremada y la colocación metódica que tenían en tiempo de la misma autoridad que le dio vida. En este estado restituído felizmente Su Majestad a la plenitud de la soberanía, el Real Acuerdo de este Principado en virtud de los decretos generales dirigidos a que todas las innovaciones bolviesen en su ser y estado, dispuso que también los papeles de los Estamentos bolviese al Archivo o guardilla que antes del año

20 ocupaban con reintegro a los fiscales de las piezas de la habitación que necesitaban para su comodidad y habían destinado y adjudicado a este Establecimiento para colocar dichos papeles según así resulta de la adjunta copia del oficio que recibí del Secretario del Real Acuerdo de orden del mismo.

Lejos de mí, Señor Excelentísimo, vindicar esta disposición al Real Acuerdo ni otra alguna de su respetable ministerio; mi pronta obediencia y el aviso que si de la entrega de este Archivo a esta 1.ª Secretaría de Estado con mi parte de 20 de diciembre de 1825 dexa a descubierto la arreglada conducta de esta oficina; pero disímúleme Vuestra Excelencia que recuerde el sentimiento que tube al ver malogrado tanto trabajo, desmembrada de este Establecimiento tanta riqueza, confundidos otra vez los papeles, y conducidos al fin por manos y dirección de carpinteros y albañiles a la misma guardilla de la que esta oficina los había sacado con tanto afán y sin más recompensa que el honor que le resultaba de este servicio.

Así que, y no pudiendo dudar de la solvencia acogida en materia tan interesante, formé desde aquel día la idea de elevar a Su Majestad por conducto de Vuestra Excelencia esta reverente exposición suplicando se digne declarar incorporado a este Real y General Archivo de la Corona de Aragón de mi cargo el de la antigua Diputación de los tres Estamentos de Cataluña, y a su consecuencia mandar que el Regente de esta Real Audiencia disponga que sin excusa ni dilación se entreguen todos sus papeles incluso los procesos de las antiguas Cortes, libros de insaculaciones y demás papeles y efectos que hayan pertenecido o pertenezcan a dicho Archivo, al Archivero mayor único Jefe Conservador que suscribe, autorizándole para la traslación e incorporación con las competentes formalidades y para librar las certificaciones sucesivamente se le pidan de este Archivo, y finalmente que se le abonen por el recaudador del Derecho del Sello los gastos que ocurran con motivo de la traslación y depósito mediante cuenta firmada y jurada del nuestro Archivo de un oficial mayor. Dios etc.

P[róspero] de B[ofarull].

Barcelona y junio 27 de 1827.

Excelentísimo Señor Don Manuel González Salmón, 1.er Secretario de Estado y del Despacho Universal del mismo etc.

Al marge: Nota: El original del [oficio] al Secretario del Acuerdo que cita y acompaño con esta [pro]posición [es]tá en legajo de correspondencia del año 1822.

1827, novembre, 8. Madrid.

Resposta del Primer Secretari d'Estat i del Despatx a la sol·licitud elevada per Pròsper de Bofarull de trasllat de l'arxiu de la Diputació del General de Catalunya a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, comunicant-li que per Reial Ordre s'autoritza l'esmentat trasllat.

Habiendo dado cuenta al Rey Nuestro Señor de la exposición de Usted en la que pedía la traslación al Archivo de la Corona de Aragón del de la antigua Diputación de los tres Estamentos de Cataluña, se ha servido Su Majestad mandar que se verifique esta incorporación, autorizando a Usted para dar certificaciones, con arreglo a la Real Cédula vigente, de los documentos que existen en él, cuyos derechos se destinarán al mismo objeto que los del Archivo de la Corona de Aragón, guardándose en todo la más estricta economía. Luego de realizado dará Usted parte a este Ministerio de Estado de mi interino cargo, y de los gastos ocasionados con dicho motivo. De Real Orden lo comunico a Usted y a su inteligencia y cumplimiento. Dios guarde a Usted muchos años. Madrid, 8 de noviembre de 1827.

Manuel Fernández Salmón (signo).

Señor Archivero de la Corona de Aragón.

ELS ARXIVS DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

<i>Data</i>	<i>Depositant</i>	<i>Documents</i>	<i>Volum</i>
1827-03-14	Eclesiàstic	Pergamins suposadament trets de l'ACA en la Guerra de la Independència i donats per un funcionari al Govern Intrús, però que mai havien pertangut a ell.	37
1822-03-26*	Comissió pel trasllat del Arxiu de la Diputació a l'ACA (reunits a la Sala de l'Arxiu)	Arxiu de la antiga Diputació:	
1822-03-30 (primer viatge)		Volums en foli amb coberta de pergami de - Processos de Corts (1350-1706)	146
		Volums en foli amb coberta de pergami coneguts com a - Registres de anys i triennis (1365-1704)	327
1822-04-10 (segon viatge)		Volums en foli no massa grans amb coberta de pergami coneguts com a - Alimarias (1548-1710)	23
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Obras de la Casa de la Diputació (diferents anys)	83
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Visitas de oficiales reales (diferents anys)	9
		Volums en foli amb coberta de pergami no massa grans titulats - Comptes de las visitas de diputats, oidors, etc. (1483-1707)	42
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats (1434-1710) - Cartas rebudas y - de Reis y Papas	65
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Turbaciones de Cataluña del temps del Rey don Juan (1461-1462) Esta colección interesante constaba de once tomos y le falta el 1º (recuperado en 1847)	10
		Volums en foli amb coberta de pergami impresos titulats - Censualium venditorum pro subventionem velli (1640) Le falta el tomo 9º	11

GLORIA LÓPEZ DE LA PLAZA

		<p>Volums en foli amb coberta de pergami de diferents formats relatius a (1419-1632)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ambaixades i despeses 	14
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami relatius a (diferents anys)</p> <ul style="list-style-type: none"> - despeses de construcció i forniment de galeres 	20
1822-04-12 (tercer viatge)		<p>Volums en foli amb coberta de pergami titulats (1434-1707)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Registres de cauteles y - cauteles de albarans 	92
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami titulats (1411-1711)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dietaris de trienni, - Dietaris de visitas de trienni del General de Catalunya i - Dietaris de Visitas Reials 	131
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami que són els (diferents anys)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esborranys de Dietaris i Deliberacions 	110
1822-04-16 (quart viatge)		<p>Volums en foli amb coberta de pergami de diferents formats relatius a (diferents anys)</p> <ul style="list-style-type: none"> - formació de companyies, terços, - Dietaris de donatiu voluntari, despeses de guerra 	95
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami de diferents formats relatius a (diferents anys)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sentències i decrets de visita del General de Catalunya, - Dubtes - Interpretacions - Conclusions de triennis - Catàleg de causes pendents Adjudicacions 	54
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami (diferents anys)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Juraments de reis, virreis i oficials reials - Privilegis de aquests - Capítols matrimonials - Donacions Vendes de propietats i censals - Testaments de diputats - Òbits - Bateigs 	69
		<p>Volums en foli amb coberta de pergami titulats</p> <ul style="list-style-type: none"> - Albarans (1390-1635) 	14

ELS ARXIVS DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

		Volums en foli amb coberta de pergamí - Arrendaments (1382-1680)	44
1822-04-19 (cinquè viatge)		Volums en foli amb coberta de pergamí titulats - Manual comú (1407-1649)	65
		Volums en foli i en 4º titulats - Deliberacions de triennis (1440-1707)	105
		Volums i quaderns de diferents formats amb coberta de vellut, baqueta, pergamí i paper titulats Colecció curiosa que compren índex molt metòdics - Constitucions - Privilegis - Trasllats d'escriptures - Decrets de Corts i reis - Llibres de l'ànima - Impresos d'al·legacions - Impresos de representacions - Impresos de tarifes	105
		Quaderns en foli amb coberta de pergamí - Reducció de peses i mides de la Cort de Montsó de 1585 de les vegueries en que es dividia la província	21
		Volums en foli amb coberta de pergamí - Insaculacions de diputats i oidors del General (1503-1583)	17
1822-04-22 (sisè viatge)		Volums en foli amb coberta de pergamí titulats - Credencers de teixidors de seda, fil i cotó distribuïdes en mesades i quinzenades (1631-1711)	260
1822-04-27 (setè viatge)		Volums en foli amb coberta de pergamí de diferents formats que són - Manifests de gèneres de les botigues de Barcelona (1604-1711)	464
		Volums en foli amb coberta de pergamí - Arrendaments, llucions, pensions, deduccions i vendes de censals (diferents anys)	65
		Volums en foli amb coberta de pergamí titulats - Datas extraordinàries (diferents anys)	51
1822-05-01 (vuitè viatge)		Volums en foli major amb coberta de baqueta titulats - Comptes de valuas (1521-1710)	51
		Volums en foli major amb coberta de baqueta titulats - Comptes ratites (1614-1710)	29
		Volums en foli major amb coberta de baqueta titulats - Comptes comuns (1569-1704)	28

GLORIA LÓPEZ DE LA PLAZA

		Volums en foli major amb coberta de baqueta i pergami relatives a - Comptes de càrrec i data que rendien els oïdors, recaptadors i distribuïdors (diferents anys)	13
		Volums en foli amb coberta de pergami que són - Debitoris retolats de Ferran Paga (diferents anys)	11
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Habilitacions de diputats i oïdors (diferents anys)	14
		Volums en foli major amb coberta de pergami titulats - Llibres de diferents memorials o repartiments de adealas de diferents triennis	2
		Volums en foli major i menor amb coberta de pergami (diferents anys) - Salaris de diputats, oïdors, oficials reials i del General - Despeses de ambaixades - Terçes de salaris guanyables	67
1822-05-03 (novè viatge)		Quaderns en foli amb coberta de pergami titulats - Carantelles (diferents anys)	8
		Volums en foli amb coberta de pergami sobre - Comtes de rebudes de salaris de sentències dels doctors (1513-1711)	343
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats Correu i menut (diferents anys)	51
		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Estrenas ordinàries i extraordinàries (1602-1707)	33
1822-05-06 (desè viatge)		Volums en foli amb coberta de pergami titulats - Caucions (diferents anys)	13
		Lligall i volums - Ordenances i papers de confraries (diferents anys) NO VA TORNAR AL 1828	1 i 121
		Volums i quaderns de diferents formats denominats Comuns - Creueta - Balans - Sindicats - Proccures	461

ELS ARXIVS DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

		- Memorials - Intimes - Va i ve - Entrades i eixides - Acordis	
1822-05-08 (onzè viatge)		Processos i informacions sumaries contra funcionaris i particulars	233
		Processos voluminosos de visites reials i del General de Catalunya	50
		Pergamins grans, molts d'ells amb segell	922
		Pergamins petits	4800
		Enfilalls de pergamins petits	4
		Lligalls	88
1828-12-19		Volums en foli amb coberta de baqueta - Dietaris de deliberacions del Braç militar (1623-1711)	6
		Volums en foli amb coberta de pergami - 1º volum de esborrany del Dietari i Deliberacions del Braç militar	1
		Volums en foli amb coberta de baqueta - Procés familiar del fidelíssim Braç militar en les Corts de 1599, 1701-1702 i 1705-1706	3
		Volum en foli major amb coberta de baqueta - Índex de les coses més notables continuades als Dietaris de l'Arxiu del Braç militar	1
		Volum en foli amb coberta de baqueta - Reglament i relació de justes i tornejos del Braç militar	1
		Volum en foli major amb coberta de vellut vermell - Insaculacions de diputats i oidors	2
		Volum en foli major amb coberta de baqueta - Extractes de privilegis de noblesa atorgats per Lluís XIV de França (1647-1651) (foli 41)	1
		Volum en foli major amb coberta de vellut verd - Llibre Verd	1
		Volum en 4º - Llibre dels quatre senyals	1

* Aquí comença la relació de lliurament dels documents de Granados a Bofarull.

EVOLUCIÓ DEL VOLUM DEL FONS

<i>Sèries/Dates</i>	<i>1822</i>	<i>1828</i>	<i>1910</i>	<i>1920</i>	<i>1958</i>	<i>2006</i>
Pergamins	922	922	-	3.638	-	1.723
Àpoques	4.800 + 4 enfilalls	4.800	10.310	10.310	10.310	1.631
Volums	4.057	3.936	2.982	5.123	5.123	6.106
Lligalls/Papers	89	88		226	226	639
	9.868	9.746	13.292	19.297	15.659	10.099